

უკანასკნელ პერიოდში დიპლომატიური სამსახური სულ უფრო მეტ შეხებაშია იმ პრობლემებთან, რომლებიც რეგიონალიზაციის პროცესით არის გამოწვეული. საუბარია მსოფლიო პოლიტიკის არქიტექტონიკაში რეგიონების როლის ზრდით, ინტეგრაციული პროცესების განვითარებით და საერთაშორისო თანამშრომლობით, რომლებიც ორი სისტემის უხეში დაპირისპირებით ფერხდებოდა.

თანამედროვე სამყაროს ურთიერთდამოკიდებულებამ განაპირობა მრავალი ქვეყნისათვის ამ პროცესის ერთიანობის მაღალი ხარისხი. ამგვარად, პრობლემატიკის ცოდნა, რომელთანაც შეხება აქვს დემოკრატიული ქვეყნების დიპლომატიას, იძენს პრაქტიკულ მნიშვნელობას.

ამავე დროს თითოეული რეგიონი თავისებურად რეაგირებს დროის მოთხოვნაზე. ეს განპირობებულია მისი ეროვნული, კულტურული, ისტორიული, გეოპოლიტიკური, სამართლებრივი, სოციალური და ეკონომიკური თავისებურებებით. ამასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვნად გვეჩვენება მომხდარი ცვლილებების შედარებითი ანალიზი, ასევე რეგიონალური პოლიტიკის სფეროში სხვადასხვა დიპლომატიური გამოცდილების შესწავლა.

რეგიონალიზმი -ის ცნებაა, რომელიც წარმოიშვა ერი-სახელმწიფოს კრიზისის, ეკონომიკური გლობალიზაციის ტენდენციებისა და ინტეგრაციული პროცესების განვითარების შედეგად. ამ ფონზე იკვეთება ადგილებზე აქტიურობის გაზრდა და „ლოკალური ეთნიკურობის“ გამძაფრება. ყველა ამ პროცესების სუბიექტები გახდნენ როგორც სუბნაციონალური რეგიონები, დაკანონებული მრავალი ქვეყნის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფით(აშშ-ს შტატები, საფრანგეთის დეპარტამენტები, გერმანიის ფედერალური მიწები, იტალიის ოლქები, ბრიტანეთის საგრაფოები, შვეიცარიის კანტონები, ნორვეგიის ფიულკე და სხვ), ასევე ფუნქციონალური რეგიონები, სასაზღვრო თანამშრომლობის შედეგად წარმოქმნილი. ამ კონტექსტში წარმოიშობა ახალი რეალობა, რომლის პირობებში ეროვნული მთავრობების კომპეტენციის პარამეტრები მნიშვნელოვან ცვლილებებს განიცდიან, ხოლო რეგიონები უფრო დაჟინებით ითხოვენ მეტ თვითმმართველობას და დამოუკიდებელ გასვლას საერთაშორისო არენაზე.

ამასთან უფრო ცხადი ხდება რეგიონალიზაციის პროცესების არაერთგვაროვნობა. საზღვრების დიდი ლიაობის შედეგად მთავრობები შეხებაში მოდიან კაპიტალის მობილობის, შრომითი რესურსების, საქონლის, კულტურული ფასეულობების უკონტროლობასთან. არამარტო სახელმწიფოებრივ

დონეზე, არამედ ინტეგრაციული გაერთიანებების დონეზეც უფრო რთული ხდება ტრანსნაციონალური კორპორაციების ზეგავლენის რეგულირება, რომელთა სიმძლავრე არც თუ იშვიათად აღემატება მთავრობების შესაძლებლობებს. სხვა საერთაშორისო ეკონომიკური, სავაჭრო და ფინანსური ორგანიზაციები, რომლებიც მოქმედებენ მსოფლიო და ევროპულ ბაზრებზე, ესწრაფიან გადალახონ პროტექციონისტური ბარიერები და უშუალოდ, ხშირად-კონტროლის გარეშე, ურთიერთობა დაამყარონ მომხმარებელთან.

მზარდი უსაფრთხოების მუდმივ წყაროდ იქმნება ორგანიზაციული დანაშაულის, ნარკოვაჭრობის, ტერორიზმის პრობლემები. ეთნიკური მდგომარეობის გაუარესების და უმუშევრობის ზრდის პირობებში თვით განვითარებულ ქვეყნებში მრავალი იმ დასკვნამდე მიდის, რომ თანამედროვე სახელმწიფო უძლურია დაძლიოს შექმნილი სიტუაცია ტრადიციული მეთოდებით.

ამ ფონზე მკვეთრად გამოიყოფა რეგიონალური წარმონაქმნების როლის ზრდის კიდევ ორი ფაქტორი. ერთი მხრივ, გაიზარდა იმის შემეცნება, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები შეადგენენ დემოკრატიული წყობილების ერთ-ერთ საფუძველს, რითაც უზრუნველყოფენ მოქალაქეთა სახელმწიფოებრივი საქმეების მმართველობაში მონაწილეობის უფლებას. მეორე მხრივ, კრიზისულმა მდგომარეობამ გამოიწვია გარკვეული ცენტრიდანული ტენდენციები და იმის იმედი, რომ რეგიონალური ორგანოების დონეზე შესაღებელი გახდება კრიზისიდან გამოსასვლელი ოპტიმალური გადწყვეტილების მიგნება. ობიექტურად წარმოიქმნა სივრცე, რომლის ფარგლებში სუბნაციონალურმა სასაზღვრო რეგიონებმა უფრო მეტი წონა და მნიშვნელობა შეიძინეს.

ამ სივრცეში, რომელიც ხასიათდება საზღვრების ტრანსპარანტობის ცნობილი ხარისხით და თანამედროვე ტექნოლოგიების და კავშირგაბმულობის საშუალებათა გავრცელებით, ადგილობრივი და რეგიონალური წარმონაქმნების წარმომადგენლები უფრო მეტად საკუთარ თავს ახსენებენ, რითაც ავსებენ დიპლომატიის ახალი აქტორების რიცხვს და საერთაშორისო ურთიერთობების სუბიექტების სტატუსს ეძიებენ.

ისინი იმ თეორეტიკოსებისა და პოლიტიკოსების მხარდაჭერას იღებენ, რომელთაც ტერმინების პირობითობის პირობებში შეიძლება დაერქვას „რეგიონალისტები“. „რეგიონალისტები“ რეგიონში და არა სახელმწიფოში ხედავენ თანამედროვე სამყაროს გეოპოლიტიკურ ერთეულს თვითგანვითარებული

ნეოლიბერალური საბაზრო მოდელის საფუძველზე. შესაბამისი თეორიები ნეოლიბერალური თეორიების გაფურჩქვნის პირობებში საბაზრო კონკურენციის თავისუფლებას ქადაგებს ლოზუნგით: „ნაკლები სახელმწიფო, მეტი ბაზარი“. „რეგიონალისტები“ თვლიან, რომ ადგილობრივი ერთობები და რეგიონები სამრეწველო სანარმოების მსგავსად ერთმანეთთან კონკურენტულ ბრძოლაში უნდა ჩაებნენ. ამასთან მათი კონკურენტუნარიანობა განისაზღვრება არა იმდენად რესურსებისა და ინფრასტრუქტურების არსებობით, რამდენადაც მაღალხარისხიანი სერვისით და მენეჯმენტის ეფექტიანობით. საბოლოო ჯამში, ამ პროცესმა, მათი აზრით, უნდა გამოიწვიოს რეგიონებისა და ქალაქების ქსელის, როგორც ტრანსნაციონალური ინტეგრაციის ახალი ფორმის, შექმნა, ხელი შეუწყოს საერთაშორისო ურთიერთობების „რადიკალურ დემოკრატიზაციას“.

„რეგიონალისტების“ ოპონენტები, დავარქვათ მათ პირობითად „სახელმწიფოს მომხრეები“, აუცილებლად თვლიან სახელმწიფოს ხელში შენარჩუნდეს საკვანძო პოზიციები ადგილობრივი ძალაუფლების ორგანოებისა და რეგიონების მიერ რეალური ავტონომიის უზრუნველყოფის დროს. მათი შეფასებით, საერთაშორისო ურთიერთობების მთავარ სუბიექტად კვლავინდებურად რჩება ეროვნული სახელმწიფო, მხოლოდ უფრო ღია და დინამიური. კაპიტალის მოძრაობის ლიბერალიზაციამ და ერთიანი ბაზრის შექმნამ არა მარტო ხელი არ შეუწყო რეგიონების განვითარებას, არამედ გაზარდა მათ შორის უფსკრული.

„თვითორგანიზებული ტერიტორიის“ მოდელი აღძრავს სიმდიდრის შემდგომ კონცენტრაციას და მიჰყავს ნაკლებად განვითარებული სუბიექტების მარგინალიზაციისაკენ, ზრდის რა, ამგვარად, უკვე არსებულ დისპროპორციას. ამან შეიძლება შეაჩეროს ან საერთოდ გააუქმოს ევროპული ინტეგრაციის დადებითი ტენდენციები, რომელიც გამოხატულია საერთაშორისო თანამშრომლობის გაზრდაში, ადამიანისა და სამოქალაქო უფლებათა დამოუკიდებელ ფასეულობებად აღიარებაში.

ამავე დროს „სახელმწიფოს მომხრეები“ თვლიან, რეგიონებს არ გააჩნიათ და (ნაკლებად შესაძლებელია უახლოეს მომავალში გააჩნდეთ) ის საშუალებები, რომლებიც აუცილებელია, რომ საკუთარ თავზე აიღონ ეროვნული სახელმწიფოს ფუნქციები. ხაზს უსვამენ რა სახელმწიფოს მნიშვნელობას, მაგალითად მოჰყავთ გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ძირითადი კანონი (სტ. 72), რომლის თანახმად ფედერალური მთავრობა უზრუნველყოფს ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური ერთიანობის შენარჩუნებას და მოქალაქეთა თანასწორობის პირობებს, ფედერალური მინების საზღვრებისაგან დამოუკიდებლად. უკიდურეს შემთხვევაში, ამ თვალსაზრისით, საერთო სახელმწიფოებრივი პოლიტიკა შეიძლება გახდეს ნაკლებად სუსტი ჯგუფებისა და წარმონაქმნების გადარჩენის საფუძველი.

განსაკუთრებული სიმწვავე გამოიწვია მოსაზ-

რებამ --ხომ არ დაკარგეს თანამედროვე სახელმწიფოებმა თავისი პოტენციალი საერთაშორისო ურთიერთობების სფეროში. ავტორიტეტულმა ამერიკული საგარეო პოლიტიკურ ჟურნალმა „ფორინ აფერსი“ მნიშვნელოვნად ჩათვალა ჩართულიყო რეგიონალიზაციის საკითხის შესახებ დისკუსიაში. მის ფურცლებზე სახელმწიფო დეპარტამენტის მრჩეველმა ჯ. ნიუჰაუზმა ეჭვი გამოთქვა, რომ რეგიონები მოინდომებენ თავის თავზე აიღონ სოციალური უზრუნველყოფის ხარჯები. ის თვლის, რომ „სახელმწიფო მომავალშიც შეკრებს გადასახადებს და შეინახავს არმიას, იგი კვლავ რჩება სამართლიანობის, ადამიანური ფასეულობების დაცვის ერთადერთ ინსტრუმენტად. იმ დროს ამავე ჟურნალის მთავარმა რედაქტორმა ფ. ზაქარიაშმა საჭიროდ ჩათვალა ხაზი გაესვა, რომ ეროვნულ სახელმწიფოებს საფრთხე ქვეყნიდან-რეგიონებიდან ელით. სახელმწიფოს დაშლის საშიშროება ცალკეულ რეგიონებად, მისივე სიტყვებით, იგრძნობა ამერიკაშიც, რომელიც შეხებაშია „ნეოტრაიბალიზმთან“ და ამერიკული „ნდობის გადასახადების“ მოქმედების ფაქტობრივ შეწყვეტასთან.

საკონსტიტუციო სამართლის მრავალი მკვლევარი მიდის იმ დასკვნამდე, რომ „დემოკრატია არსებობს განსაზღვრულ გეოპოლიტიკურ სივრცეში, წარმოქმნილი ერი-სახელმწიფოს სიცოცხლისუნარიანობის შედეგად და უგუნურება იქნებოდა ანგარიში არ გაენიათ ამ რეალობისათვის“. რადიკალური რეგიონალიზაციის პროექტების მთავარი რისკი მდგომარეობს გეოპოლიტიკური რყევის საშიშროებაში, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ -იმ საფუძვლების შერყევაში, რასაც ემყარება თანამედროვე დემოკრატიის პოლიტიკური ინსტიტუტები.

რასაკვირველია, არსად დიპლომატია, მათ შორის ეკონომიკური არ გარდაიქმნა მხოლოდ რეგიონების განსაკუთრებულ კომპეტენციად. მრავალ განვითარებულ ქვეყნებში მთავარ და მაკოორდინებელ როლს საგარეო პოლიტიკური აქციების გატარებაში თამაშობს ცენტრალური მთავრობა. უმრავლეს ქვეყნებში სწორედ სახელმწიფო მმართველობის ცენტრალურ ორგანოებთან ვალდებულია შეათანხმოს რეგიონებმა, როგორც წესი, თავიანთი საგარეო კავშირები და კომერციული საქმიანობა. მიუხედავად ამისა, პრაქტიკაში საქალაქო და რეგიონალური ინსტიტუტების დონეზე შეიმჩნევა საერთაშორისო კავშირების დამოუკიდებელი დაგეგმვის ტენდენცია და შესაბამისი დიპლომატიური სტრუქტურების შექმნა.

მაგალითად, რეგიონალური კომერციული სააგენტოების უმთავრეს ამოცანად იქცა უცხოური ბაზრების შესწავლა და შესაბამისი ინფორმაციის წარდგენა. რეგიონალური ხელისუფლების დახმარებით სააგენტოები ხსნიან თავიანთ ეკონომიკურ მისიებს დაშორებული ბაზრების ზონებში.

მრავალი დასავლელი პოლიტოლოგი და ეკონომისტი თვლის, რომ ამ სიტუაციის წესრიგში მოსაყვანად ადგილობრივ ხელისუფლებას ესაჭიროება შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზა და რეალური, მათ

შორის ფინანსური, უფლებამოსილება. ცენტრალიზებულ უნიტარულ სახელმწიფოებში „რეგიონალური სუბიექტები“ (მუნიციპალიტეტი, კომუნები, საგრაფოები, დეპარტამენტები, ოლქები) იძენენ შორს მიმავალ სუვერენულ უფლებებს, მათ შორის საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების, მაგალითად, საექსპორტო ხელშეკრულების და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის უფლებას.

მაგრამ ზუსტად სახელმწიფო მმართველობის ყველაზე მეტად დეცენტრალიზებული სისტემის ქვეყნებში განსაკუთრებით იგრძნობა ურთიერთმოქმედების მექანიზმის შექმნის საჭიროება, რომლის საშუალებით სხვადასხვა დონეზე საერთაშორისო კავშირები შეიძლება იყოს კოორდინირებული. ასე მაგალითად, ისეთ ქვეყნებში, როგორიცაა ა.შ.შ., კანადა, გერმანია, ბელგია ადგილობრივი ხელისუფლების ინტერესები საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის საკვანძო სფეროებში, გახდა საგარეო ურთიერთობების წარმართვის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი.

ამერიკული პოლიტიკური სისტემის განვითარების კვალდაკვალ ცალკეული შტატების, სასამართლო და თვით მუნიციპალური და ადგილობრივი ხელისუფლება სულ უფრო მეტ უფლებამოსილებას იძენენ. შედეგად ცხადი გახდა, რომ ფედერალური მთავრობას ზოგჯერ არ შეუძლია გამოვიდეს ქვეყნის სახელით, თუ კონსულტაციას ან წინასწარ მოლაპარაკებას არ გამართავს კონგრესთან, არამედ სახელმწიფო ხელისუფლების სხვადასხვა სტრუქტურებთან და მოთამაშეებთან. იმ ინსტიტუტებში, რომელთაც ხდება ნაბიჯების შეთანხმება, ხედებიან თვით ზოგიერთი კერძო საწარმო. როგორც ჯ. კენანი აღნიშნავდა, ქვეყნის შიგნით ხელისუფლების უკიდურესად დანაწილებამ გამოიწვია შეზღუდვები, რომლებიც დაედოთ საზღვარგარეთ ამერიკის წარმომადგენლებს, ანუ ელჩებს და სხვა დიპლომატებს.

მხედველობაში უნდა გვქონდეს ისიც, რომ ა.შ.შ.-ში შტატების ხელისუფლება „მესამე ხელისუფლების“ დიდი მხარდაჭერით სარგებლობს, რადგან მოსამართლეები უმრავლეს შემთხვევაში ე.წ. „ორმაგი სუვერენიტეტის“ თეორიისაკენ იხრებიან, რომლის თანახმად შტატები და ფედერალური ორგანოები ერთ დაფაზე იდგა. ამიტომ შტატები პრეზიდენტზე, ადმინისტრაციასა და კონგრესზე მნიშვნელოვან ზეწოლას ახორციელებენ, რითაც იცავენ თავიანთ დამოუკიდებლობას საგარეო ურთიერთობებში.

როგორც კი შეიქმნა NAFTA-ში სპეციალური სავაჭრო წარმომადგენლის ფედერალური ინსტიტუტი, ამერიკის შტატებმა მოითხოვეს ამ ინტეგრაციული გაერთიანების სავაჭრო პოლიტიკაში პირდაპირი მონაწილეობა და შეძლეს შესაბამისი მექანიზმის შექმნისათვის მიეღწიათ.

გერმანიის ძირითადი კანონი მინებს აძლევს უფლებას ხელშეკრულება დადონ საზღვარგარეთის ქვეყნებთან იმ სფეროებში, რომლებიც მხოლოდ მათ განსაკუთრებულ კომპეტენციაში შედის. თუმცა ყველა შემთხვევაში საჭიროა ფედერალური მთავ-

რობის თანხმობა. მინები უფრო მეტ უფლებებსა და საშუალებებს იძენენ საერთაშორისო საქმიანობაში. ეს ინვესტ გერმანული მინების წარმომადგენლობების რიცხვის ზრდას. დღეს მათი რიცხვი 150 აჭარბებს. მინების უმრავლესობას (ბავარია, ბადენ-ვიურტემბერგი, ჩრდილოეთ რეინ-ვესტფალია) აქვთ საკმარისი ფინანსური მხარდაჭერა, რომ შეინახონ თავიანთი მისიები ყველა მომგებიან ბაზრებზე.

მინების სააგენტოების უმრავლესობას კომპეტენცია რჩება ინვესტიციის სფეროში. ამასთან ფედერალური მთავრობა არაერთხელ შეჯახებია გამჭვირვალე და მიუკერძოებელი პროცედურების დროს სირთულეებს, რომელიც ნებისმიერ მინებს უზრუნველყოფდა ინფორმაციით უცხოურ ინვესტორზე. ამასთანავე, ფედერალური მინების დაპირისპირება კონტრაქტის მიღებაზე ზოგჯერ ინვესტ წარდგენილი ინვესტიციების სრულ დაკარგვას.

ბელგიაში 1993 წლის კონსტიტუციური რეფორმით ექსპორტის ხელშეწყობა და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა ფლანდრიის, ვალონიის, ბრიუსელის რეგიონალური ხელისუფლების თითქმის განსაკუთრებულ კომპეტენციად იქცა. მაგალითად, ბელგიის საელჩოები ინვესტიციის საკითხებზე უშუალოდ უკავშირდებიან დაინტერესებულ რეგიონებს. ფედერალური ხელისუფლების მიერ შექმნილი იქნა საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის შესაბამისი სააკოორდინაციო კომიტეტი, რომელსაც მორიგეობით რეგიონების წარმომადგენლები ხელმძღვანელობენ. თავის მხრივ, რეგიონალური სუბიექტები, როგორც წესი, აფუძნებენ საკუთარ საექსპორტო სააგენტოებს. მრავალ მათგანს თავის განკარგულებაში აქვს საზღვარგარეთ ეკონომიკური და სავაჭრო ატაშეს ქსელი.

ეს ყოველთვის არ ინვესტ კერძო სექტორის მხარდაჭერას, თუმცა თუ წარსულში ბიზნესმენები მთავრობის ბიუროკრატიულ ბარიერებზე ლაპარაკობდნენ, რეგიონალური ხელისუფლების მიმართ ეს კრიტიკა უფრო მწვავეა. მაგალითად, ბელგიის კერძო ბიზნესის წარმომადგენლებმა ვალონიის საექსპორტო ბიურო(Awex) „არაკომპეტენტურებას, ნეპოტიზმსა და უკიდურეს პოლიტიზირებაში“ დაადანაშაულეს. შედეგად ქვეყანაში საექსპორტო კომპანიების მხოლოდ მესამედი მიმართავს ამ ბიუროს. როგორც წესი, ეს მცირე კომპანიებს ეხება, მსხვილ ფირმებს კი ურჩევნიათ გამოიყენონ თავიანთი კავშირები უმაღლეს სამთავრობო დონეზე ან იმოქმედონ დამოუკიდებლად.

1. Гранберг А.Г. Внешнеэкономические связи субъектов М. 2009 г.
2. Региональная безопасность- геополитические и геоэкономические аспекты(теория и практика).М.2006
3. Явчуновская Р.А. Глобальная и региональная безопасность. М.2009
4. Бусыгина И. Настоящее и будущее Европы регионов. М. 1993
5. Keating M. Europeanism and Regionalism // Jones B., M. Keating. 2010

რეზიუმე

თითოეული რეგიონი თავისებურად რეაგირებს დროის მოთხოვნაზე. ეს განპირობებულია მისი ეროვნული, კულტურული, ისტორიული, გეოპოლიტიკური, სამართლებრივი, სოციალური და ეკონომიკური თავისებურებებით. ამასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვნად გვეჩვენება მომხდარი ცვლილებების შედარებითი ანალიზი, ასევე რეგიონალური პოლიტიკის სფეროში სხვადასხვა დიპლომატიური გამოცდილების შესწავლა. უფრო ცხადი ხდება რეგიონალიზაციის პროცესების არაერთგვაროვნობა. საზღვრების დიდი ლიაობის შედეგად მთავრობები შეხებაში მოდიან კაპიტალის მობილობის, შრომითი რესურსების, საქონლის, კულტურული ფასეულობების უკონტროლობასთან. არამართო სახელმწიფოებრივ დონეზე, არამედ ინტეგრაციული გაერთიანებების დონეზეც.

Regionalization of diplomacy

The recent diplomatic service is becoming more and more in touch with the times those problems, which are caused by the regionalization process. The growing role of regions in the architecture of world politics, international cooperation and the development of integration processes, each region has its own way of responding to the request. This is due to their national, cultural, historical, political, legal, social and economic features. A comparative analysis of the changes in this regard seems to be a variety of experience in the field of regional policy.